

Posudek disertační práce

Název práce: Proměny lakandonské společnosti

Autorka práce: Lucie Nečasová

Místo a rok vypracování: Praha, Filozofická fakulta UK, Katedra teorie kultury 2012

Cílem práce, jak uvádí autorka v abstraktu, je studium lakandonských indiánů, či přesněji, jak naznačuje v úvodu, proměny jejich kultury a společnosti. Na základě tohoto vymezení se autorka v práci zaměřuje na tematiku Mayů a jejich charakteristiku v předkolumbovském období, na tradiční kulturu Lakandonů a na současný život Lakandonů s důrazem na působení společenské změny. Práce je členěna chronologicky, je v podstatě třemi samostatnými monografiemi, z nichž první dvě jsou kompilacemi z literatury a poslední je postavena na vlastním terénním výzkumu, který autorka prováděla v letech 2008 – 2012.

Lakandoni nejsou neprobádanou skupinou a jak autorka ve třetí části práce sama ukazuje, jsou v současné době relativně hojně navštěvováni nejen turisty, ale i antropology a studenty tohoto oboru a tudíž je o nich k dispozici relativně dost obecných informací. První dvě části práce proto vnímám spíše jako rekapitulaci již publikovaných poznatků, které čtenáře uvádějí do problematiky a poskytují informace, které mu budou užitečné k vyhodnocení změn, které se u Lakandonů v současné době odehrávají. V této souvislosti v historické retrospektivě postrádám více informací zejména k rodinnému životu, jehož proměnám se autorka věnuje ve třetí části. Autorka se například zmiňuje o tom, že Lakandoni nepreferovali, ale též striktně nezavrhovali sňatky mezi pokrevními příbuznými. Koho ale považovali za pokrevní příbuzné, měli nějaký koncept pokrevního příbuzenství? Zejména ze závěrečné části práce je zřejmé, že Lakandoni, na rozdíl například od křesťanství nebo islámu, odlišně konceptualizovali překážky ke sňatku. Měli představu incestu, nebo zde existovaly pouze představy o preferenčních sňatcích? Jaký typ sňatků preferovali? Pokud se členili do klanů, jak se předávala klanová příslušnost? A hrála klanová příslušnost roli při sňatkových preferencích? Zanikly klany, nebo se udržují do současnosti? Pro pochopení sociálních změn by bylo též dobré v již v části o tradičním způsobu života Lakandonů se podrobněji zmínit o postmaritální rezidenci, neboť v pasážích o přeměnách tradiční společnosti se autorka k této problematice vrací. Bylo by též vhodné zmínit teritoriální vědomí Lakandonů. Pokud se Lakandoni například v krátkých časových úsecích stěhovali a pak se náhle sedentarizovali, tak tento proces zajisté jejich teritoriální vědomí a životní styl ovlivňoval.

Třetí část práce od kapitoly 11, která je zaměřena na současnost a změny v životním stylu v souvislosti s tržním hospodařením přináší řadu zajímavých informací. Je škoda, že právě této části nebyla podřízena struktura celé práce. Práce by tak působila mnohem aktuálněji a nové informace by lépe vynikly.

Autorka tuto třetí část racionálně uvozuje konceptem kulturní změny. Opírá se o pojetí George M. Fostera z roku 1964. Tento postup je možný. V antropologii se k tomuto účelu frekventovaně využívají práce Roberta Redfielda a Melvilla Herskovitse, které pocházejí

přibližně ze stejné doby a na které navazovala řada dalších autorů. Bylo ale možné využít i mnoha novějších prací, které by poskytly celou řadu dalších inspiračních námětů. Mám na mysli například práce George Marcuseho.

Jednou z nejkomplicovanějších otázek, které se věnuje řada autorů, je vyhodnocování kulturních a sociálních změn prostřednictvím terénních dat. Také Lucie Nečasová k tomuto tématu zaujímá své postoje. Autorka uvádí, že technologické změny se prosazují snáze než změny v rodinné struktuře a duchovní kultuře. Uvádí též, že rozsah technologických změn souvisí spíše s tím, co si mohou jednotlivé rodiny koupit než se vztahem k tradicím. Jako příklad uvádí velikost televizoru. Čím větší a kvalitnější televizor, tím majetnější rodina. Televizor sám ale podle mého názoru též výrazně souvisí s duchovní stránkou kultury. Samozřejmě, že je důležité, jak televizor vypadá, ale je neméně důležité, co se jeho prostřednictvím předává. Navíc, platí opravdu v lakandonské společnosti přímá úměra bohatství a velikosti televizoru? Domnívám se, že v textu chybí podrobnější úvaha, prostřednictvím čeho Lakandonci demonstrují svůj status a jaké skupiny se na jaké předměty soustřeďují. Pokud přestávají obdělávat pole a obchodují s tradičními artefakty, jaké technologické vymoženosti potřebují a za jakými účely je pořizují? Tato otázka není v práci uspokojivě zodpovězena a bylo by třeba se k ní vrátit při obhajobě.

Další komplikované téma, které se sociální změnou souvisí, se v práci týká náboženství. Autorka uvádí, že tradiční náboženský systém je téměř opuštěn. Málo informací je ale věnováno tomu, ve prospěch jakých náboženství. Z textu lze vyvodit, že Lakandonci jsou převážně protestanti a baptisté. Neoperují však mezi nimi i jiné církve? Dostatečná pozornost též není věnována otázce, jaké prvky tradiční víry se přenesly do nových náboženství, jaké významy jsou novým bohům vkládány, jaký je jejich způsob chápání křesťanské či jiné liturgie.

Nejkvalitnější z celé práce jsou kapitoly, které se týkají proměny role žen v lakandonské společnosti a pasáže, které demonstrují postupný přechod společnosti k monogamii především vlivem náboženských, ekonomických a morálních stimulů. V těchto částech práce je též zajímavě demonstrováno, proč může být křesťanské náboženství v lakandonské společnosti shledáváno jako atraktivní a hodné konverze i za předpokladů, že zde v současné době není jednoznačný vnější tlak ke konverzi.

Práce je poznamenána tím, že je zbytečně široce koncipována základní výzkumná otázka, která autorku ve velké části textu stimuluje spíše k přehledové než vědecké činnosti. I za těchto okolností však autorka nakonec uskutečnila úspěšnou výzkumnou sondu, která obohatila znalosti o tamní společnosti. V závěru práce však tuto ústřední devizu opět potlačila.

Práci s určitým váháním doporučuji k obhajobě.

Doc. PhDr. Zdeněk Uherek, CSc.
oponent